

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра фінансів

Допущено до захисту
Завідувач кафедри
_____ Волохова І.С.

«___» _____ 2019 року

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
зі спеціальності 07072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
за магістерською програмою професійного спрямування
«Державні та муніципальні фінанси»
з теми:
«Доходи державного бюджету: проблеми мобілізації та
шляхи збільшення»

Виконавець:
студент центра заочної та вечірньої
форми навчання
Боржкова А.В.

Науковий керівник
к.е.н., ст.викл. Кир'язова Т.О.

Одеса 2019

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми кваліфікаційної роботи. Система формування доходів державного бюджету знаходиться під впливом постійних трансформаційних змін в економіці та адаптується до нових макроекономічних умов. Дослідження питань формування доходної частини Державного бюджету України викликають інтерес, насамперед тому, що саме бюджет характеризує рівень економічного розвитку країни, і завдяки правильному здійсненню бюджетного процесу забезпечується економічна і соціальна стабільність та належний життєвий рівень населення. Через Державний бюджет органи державної виконавчої влади здійснюють реалізацію державної внутрішньої і зовнішньої політики, державне регулювання і стимулювання економіки, фінансування соціальної політики з врахуванням довгострокових інтересів країни. Проблеми формування доходної частини Державного бюджету України набувають актуальності, тому як в умовах фінансової кризи держава змушена взяти на себе функцію перерозподілу своїх фінансових ресурсів через фінансову систему для забезпечення соціальних гарантій населення, фінансування соціально-культурної сфери, міждержавних економічних відносин.

Серед вагомих наукових досліджень зарубіжних вчених у сфері формування доходів бюджету можна назвати праці Дж. Б'юкенена, Дж. Кейнса, П. Самуельсона, А. Сміта, Дж. Стігліца. Питання формування доходної частини державного бюджету досліджуються у працях вітчизняних вчених: Т. Боголіб, О. Василюк, І. Запатріної, Л. Лисяк, І. Лук'яненко, А. Мазаракі, В. Макогон, М. Пасічного, В. Федосова, І. Чугунова та інших.

Мета дослідження полягає в дослідженні діючої практики формування доходної частини Державного бюджету України, виявленні проблем та обґрунтуванні шляхів збільшення доходів Державного бюджету України.

Завдання дослідження. Досягнення поставленої мети зумовило необхідність вирішення наступних завдань:

- дослідити сутність, призначення, класифікацію та функції доходів Державного бюджету;
- представити законодавче забезпечення формування доходів Державного бюджету;
- розкрити проблемні аспекти формування та планування доходів Державного бюджету;
- провести моніторинг діючої практики формування та виконання доходної частини Державного бюджету України;
- показати вплив макроекономічних показників на формування доходної частини Державного бюджету України;
- представити моделювання та прогнозування доходної частини Державного бюджету;
- дослідити досвід зарубіжних країн щодо формування доходної частини Державного бюджету;

– розробити напрями удосконалення дохідної частини Державного бюджету України.

Об’єктом дослідження є процес формування дохідної частини Державного бюджету України.

Предметом дослідження є економічні відносини, які виникають в процесі формування дохідної частини Державного бюджету України.

Методи дослідження. Кваліфікаційна робота виконана з використанням як загальнонаукових, так і спеціальних методів та прийомів, зокрема: теоретичного узагальнення, методів аналізу і синтезу, статистичних прийомів групування, динамічних порівнянь, графічного зображення; методів економіко-математичного моделювання, спостереження та формалізації – для окреслення перспектив формування і оптимізації доходів Державного бюджету .

Інформаційну базу дипломної роботи становлять статистичні дані Державної податкової служби України, Міністерства фінансів України, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Державної служби статистики України, Державної казначейської служби України, положення, нормативно-правові акти, періодичні видання, наукові збірники, матеріали науково-практичних конференцій, монографії та друковані праці українських і зарубіжних учених, Інтернет ресурси.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що сформульовані в роботі висновки та пропозиції можуть бути використані органами управління для оптимізації структури доходів бюджету та їх збільшення.

Апробація результатів дослідження. За результатами виконання кваліфікаційної роботи магістра прийнято участь у науково-практичній інтернет-конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Сучасні інструменти управління корпоративними фінансами», 4 грудня 2019 року, з публікацією тез за темою: “Проблемні аспекти формування доходів Державного бюджету України”.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи становить 102 сторінки. У роботі наведено 42 рисунки та 22 таблиці. Список використаних джерел налічує 50 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі «**Теоретичні та законодавчі аспекти формування дохідної частини державного бюджету України**» досліджено теоретичні аспекти формування дохідної частини Державного бюджету України, сутність призначення, класифікацію і функції Державного бюджету, законодавче забезпечення формування доходів Державного бюджету, проблемні аспекти формування та планування доходів Державного бюджету.

У другому розділі «**Практика формування та виконання дохідної частини державного бюджету України**» проведено моніторинг діючої практики формування та виконання дохідної частини Державного бюджету України, показано вплив макроекономічних показників на формування дохідної частини Державного бюджету України, проведено моделювання та прогнозування дохідної частини Державного бюджету.

У третьому розділі «**Пріоритетні напрямки мобілізації та збільшення доходів державного бюджету України**» узагальнено зарубіжних країн щодо формування дохідної частини Державного бюджету та можливості його імплементації в українську практику, розроблені напрями вдосконалення та запропоновано шляхи збільшення дохідної частини Державного бюджету України.

ВИСНОВКИ

Дослідження формування доходів Державного бюджету, проблем мобілізації та напрямів їх збільшення дозволило зробити відповідні висновки.

1. Доходами Державного бюджету є частина національного доходу, що підлягає централізації до бюджетів різних рівнів у державі; частина фінансових ресурсів країни, що створюється у процесі перерозподілу і розподілу ВВП та зосереджуються у бюджеті для забезпечення соціальних і економічних потреб населення. Доходи Державного бюджету – це економічні відносини, які виникають між державою та юридичними і фізичними особами в процесі формування бюджету держави; кошти, що надходять у постійне користування державі на безповоротній основі та забезпечують стабільність формування бюджету країни і фінансування його видатків. Це об'єктивне економічне явище, пов'язане із сукупністю економічних відносин щодо розподілу і перерозподілу ВВП для формування централізованого фонду грошових коштів держави

2. Формування бюджету, а також регламентація доходів здійснюється згідно з бюджетним законодавством України: Конституція України;

бюджетна декларація; Закон про Державний бюджет України; інші законів, що регулюють бюджетні відносини, нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України, нормативно-правові акти центральних органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування. Закон про Державний бюджет відіграє особливу роль серед джерел бюджетного законодавства, оскільки він регулює суспільні відносини, які належать до сфери публічних фінансів, містить первинні матеріально-правові норми, приймається в особливому процесуальному порядку на визначений строк – бюджетний період, має ймовірнісний і водночас реалістичний характер, є яскраво вираженим змішаним актом, який одночасно закріплює нормативно-правові та індивідуальні приписи.

3. Дослідження проблем формування дохідної частини Державного бюджету України викликає інтерес, насамперед тому, що саме бюджет характеризує рівень економічного розвитку країни, і завдяки правильному здійсненню бюджетного процесу забезпечується економічна і соціальна стабільність та належний життєвий рівень населення. За рахунок податків державний бюджет України формує більшу частину доходів держави, що дозволяє фінансувати програми соціального захисту населення, соціально-культурні заходи, науку та державні капітальні вкладення у розвиток галузей і структурну перебудову економіки. Недоліки законодавства, превалювання застарілих та неефективних підходів до організації бюджетних відносин з одночасним спадом в економіці утруднюють наповнення бюджету.

4. Державний бюджет є головною складовою бюджетної системи нашої держави. Доходи Державного бюджету являють собою частину централізованих фінансових ресурсів та виступають фінансовою основою держави задля виконання покладених на неї функцій. Найважливіше місце в системі державних фінансів належить Державному бюджету. В 2018 році питома вага доходів Державного бюджету складає 77,75%, місцевих бюджетів – 22,25%. Щорічно при виконанні бюджету постає проблема перевищення планових показників над фактично отриманими. За останні п'ять років виконання Державного бюджету відбулося лише у 2015 році. Причиною невиконання бюджету 2018 року – недобір основних податків.

5. Доходи Державного бюджету України за 2014 – 2018 роки мають тенденцію до зростання. Основне навантаження з наповнення дохідної частини Державного бюджету за вказаний період лягало на податкові надходження, частка яких коливається в розмірі від 76,57% до 81,76%. Податкові надходження бюджету, їх формування, розподіл та використання є важливим елементом системи бюджетно-податкового регулювання економіки, значення якої посилюється в умовах трансформації економічної системи. Другу (17,74%) та третю (0,79%) за розміром частку становлять відповідно неподаткові надходження та офіційні трансферти.

6. На обсяг доходів бюджету здійснюють вплив певні макроекономічні показники (ВВП, рівень інфляції, безробіття, бюджетний дефіцит, курс національної валюти та їх динаміка), рівень оподаткування в країні,

платоспроможності юридичних і фізичних осіб, рівень тінізації економіки, рівень внутрішнього та зовнішнього державного боргу), так і зовнішнього характеру (стан світової фінансової системи, експортні можливості країни, наявність бар'єрів для входження на міжнародні ринки, сальдо торговельного балансу країни, рівень зовнішнього боргу).

7. Дослідження досвіду зарубіжних країн дає можливість впровадження деяких заходів і в українську практику, зокрема, розширення бази оподаткування власних доходів громадян та введення прогресивної шкали оподаткування податком на доходи фізичних осіб, що перенесе податковий тягар з соціально-незахищених верств населення на забезпечених. Впровадження бюджетної стратегії, яка буде містити довгострокові бюджетні показники на 5-річний період, дозволить досягнути фінансової та макроекономічної стабільності.

8. Аналіз формування та виконання Державного бюджету показав наявність ряду проблем, які стримують збільшення дохідної частини бюджету, серед них найбільш суттєвими є: щорічне невиконання бюджету та прийняття Державного бюджету з дефіцитом; недосконалість податкового та бюджетного законодавства; наявність порушень та недоліків, що пов'язані з недоплатами до бюджету; з неналежним контролем за правильністю нарахування, повноти та своєчасності сплати податків і зборів; невиправдане надання податкових пільг, звільнень від оподаткування, а масштабне ухилення від сплати податків звужує базу оподаткування та інше.

9. На основі проведеного дослідження, можна запропонувати наступні напрямки вдосконалення та шляхи збільшення доходів бюджету, а саме: прийняття ефективного й забезпечення стабільного чинного законодавства, його простоти й однозначності в трактуванні; удосконалення планування державного бюджету та впровадження стратегічного бюджетного планування, що вплине на реалістичні показники дохідної частини; розробка відповідного дієвого механізму планування та регулювання податкового навантаження; збільшення ролі податкових надходжень, зокрема підвищення фіскальної ефективності податків за рахунок розширення податкової бази, зменшення масштабів ухилення від сплати податків; збільшення сфери застосування стимулюючої функції податків, через запровадження обґрунтованих податкових пільг (іноваційно-інвестиційні податкові пільги та території з пільговим оподаткуванням); здійснення перегляду надання податкових пільг (зменшення дотацій і пільг збитковим підприємствам); збільшення ролі податкових надходжень шляхом розширення переліку підакцизних товарів; пошук резервів мобілізації доходів бюджету за рахунок впровадження на практиці оподаткування нерухомості; розширення податкової бази за рахунок легалізації та регулювання доходів юридичних і фізичних осіб; узгодження співпраці органів державного управління тощо.

АНОТАЦІЯ

кваліфікаційної роботи на здобуття освітнього ступеня магістра

Боржкова А.В.

«Доходи державного бюджету: проблеми мобілізації та шляхи збільшення»

Одеський національний економічний університет

м. Одеса, 2019 рік

Кваліфікаційна робота складається з трьох розділів. **Об'єктом дослідження** є процес формування та виконання доходів Державного бюджету України. У роботі розглядаються теоретичні аспекти формування дохідної частини Державного бюджету України, сутність призначення, класифікацію і функції Державного бюджету, законодавче забезпечення формування доходів Державного бюджету, проблемні аспекти формування та планування доходів Державного бюджету.

Проведено моніторинг діючої практики формування та виконання дохідної частини Державного бюджету України, показано вплив макроекономічних показників на формування дохідної частини Державного бюджету України, проведено моделювання та прогнозування дохідної частини Державного бюджету.

Узагальнено зарубіжних країн щодо формування дохідної частини Державного бюджету та можливості його імплементації в українську практику, розроблені напрями вдосконалення дохідної частини Державного бюджету України.

Ключові слова: Державний бюджет, доходи бюджету, податкові надходження, неподаткові надходження, доходи від операцій з капіталом, трансферти, виконання дохідної частини.

ANNOTATION

qualification work for a master's degree

Borzhkova A.V.

State Budget Revenues: Mobilization Issues and Ways to Increase

Odessa National Economic University

Odessa, 2019

Qualification work consists of three sections. The object of the research is the process of formation and execution of the State Budget revenues. The paper deals with the theoretical aspects of the formation of the revenue part of the State Budget of Ukraine, the essence of the purpose, classification and functions of the State Budget, the legislative support for the formation of the State Budget revenues, the problematic aspects of the formation and planning of the State Budget revenues.

The current practice of forming and executing the revenue part of the State Budget of Ukraine is monitored, the impact of macroeconomic indicators on the formation of the revenue part of the State Budget of Ukraine is shown, modeling and forecasting of the revenue part of the State Budget.

Foreign countries have been generalized regarding the formation of the revenue part of the State Budget and the possibility of its implementation into Ukrainian practice, the directions of improving the revenue part of the State Budget of Ukraine have been worked out.

Keywords: